

ભાગ
૧-૨

અક્ષતનં પડીકું

કાગળી મહર્ષિદેવ અન્ન મહામહાભાર્ત માર
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરના,
શા. ચુનીલાલ મગનલાલ ખુરેસેવાર

પ્રસ્તુત કરનાર :-
શા. ચુનીલાલ મગનલાલ ખુરેસેવાર

ચાર આના

Copy Right by C. M. Shah

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૪૭૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૫ હકલણ પાડીકું ૧-૨

વિષય ટ- : ૨- ૬૨૧

અક્ષતનું પડીકું

—: અથવા —:

પુખ્તિનો અજનો

ભાગ ૧-૨ સાથે

કાગળી મહમુદ સેન્ડ મહમદભાઈ

—: મારે —:

સંગ્રહ કરી મગફ કર્તા

શા. ચુન દાલ મગનલાલ પુસ્તકલેખર

૩૦ રૂપિયાવાળા, મર્ચન્ટસ, સુરત.

બહોળા સુધ સા વધારા સાથેની નવી આવૃત્તિ.

સંવત ૧૯૮૬.] copy right by C. M. SHAH [સને ૧૯૩૦

કીમત ચાર આના.

સુરત બ્રાહ્મણ બાળવાળી પોળમાં આવેલા શ્રો અનાવિલ

અંધ પ્રીતિ પ્રેસમાં ચોવિન્દલ કાલાલાઈ નાપકે છાપ્યું.

પૃથ્વી પુત્ર

—:=====:

નવીન પ્રેમ રસભીની મૃમનયની, જ્ઞાન તું ક્યાં ભૂલી આવી,
સાથી સહુથી મદન મદમીથી, કોણે તને ભરમાવી બહેન ?—જ્ઞાન.
સરવર તટપર જલકીડાએ, સહજ સખી એ તો આવી.
આંખ છાંયે કબી રહી એને ભોગીએ ભરમાવી.
અરસપરસ અમ આંખ મળી, મને લોચનીએ લલચાવી—એન,
માર્ગે જતાં મળ્યો મધુકર નિકટ ગમ અણુજણી,
મદભર રસીકા રસ લૂટતાં રસ ધેન મહીં ધેરાણી,
મનગમતાની મોજમજાહમાં ફુલ વેણી વીખરાણી—એન.
અંસાર સાગર— (રાગ કવ્વાલી.)

ધરને સંભાળી રાખતાં, વાડી જતી રહી;
જટકાળીને લોભવતાં, લાડી જતી રહી.
સીધી સડક જતો હતો, ચાંબલો નડ્યો,
મોટર અમારા પ્રેમની, આડી જતી રહી.
જવું હતું દાદર ઉપર, પણ જ્ઞાન ન રહ્યું,
એ મોહમાં માહિમની, ખાડી જતી રહી.

૩ સમાપ્ત. ૩

લાલ ચીટ્ટી. વિર અને પ્રેમરસથી ભરપુર નવલકથા.
ખાહદુર હુંટારાનાં અદ્ભુત પરાક્રમથી ભરપુર
પાને પાને અભયળી પમાડનાર ભેદભરમો—શાહી અમલદારોને ત્રાય પોકરાવનાર
ખાહદુર ખારવટીઆની વીરતા, શાહી, રમણી અને પઠાણ કન્યાની પ્રેમરર્પધાની,
રશભરી ગુંથણી એકવાર જરૂર વાંચો. કી. આઠ આના. પો. જુદું.

મળવાનું ઠેકાણું :-

શા. ચુનીલાલ મગનલાલ બુકસેલર. રાણીતળાવ-સુરત.

—: તાજી ખબર, નવિન વધામણી, જરૂર વાંચો! :—
ઘણાજ ટુંક સમયમાં પ્રગટ થશે.

રોકટર કે રોકડ?

અથવા

લોભી-લુંટારો.

... કોંવા ...

(“ચાલાક ચોર”નું બીજું-અંતિમ પરાક્રમ)

અદ્ભુત ચાલાક ચોર (બેટ) કેદ પકડાયા પછી ઈન્સ્પેક્ટર કુર્સ તેને લેવામાં લઈ જાય છે. પણ ચાલાક ચોર થાપ આપી જેલમાં જતાં પહેલાં કુર: થઈ જાય છે. ડિટેક્ટીવને તેની તુરતજ ખબર થાય છે. તેના તે તુરતજ પીછા પકડે છે પણ તેમાં તે નાસીપાસ થાય છે અને ચાલાક ચોર અંતરંગ્યાન થઈ જાય છે.

બેલેકનાં હાથમાં એક નવો કેશ આવે છે જેમાં બેભાન થયેલી સ્ત્રીઓ અમુક ઠેકાણેથી મળે છે. જે કેશમાં એક વિખ્યાત રોકટર અદ્ભુત રશાયણી વિદ્યાના બળે પૈસા મેળવવાનાં લોકમાં કેવાં સાહસીક નીચ કામો કરે છે અને તેની અનન્યબીભરી ધરપકડ પુષ્કળ દોડધામ અને શોધખોળ પછી થાય છે છેવટે કોથળામાંથી બીલાડું બહાર નીકળે છે. અને અત્યંત અનન્યબીભરી રીતે રોકટર સાથે તેનાં સાથીદાર તરીકે ચાલાક ચોર પણ કેદ પકડાય છે છેવટે કોર્ટ મારફત તેનાં બધા બિદલરમો બહાર પડે છે. — એ કોંવા જરૂર વાંચો.

ક્રીમત ખાર આના પોષ્ટજ વધુ.
મજવાનું ઠેકાણું:—

શા. ચુનીલાલ મગનલાલ બુકસેલર
રાણીતળાવ મેઈનરોડ-સુરત.

વ્યાપારીઓ માટે-કાગળી, મહાદેવ અને મહામહાભાઈ બુકસેલર
ટાવર રોડ, અલોથાની વાડી સામે-સુરત.

નવલકથાના રશીલાઓ માટે પ્રગટ થયેલી નવિન બુક.

પૈસાદારની પુત્રી પ્રેમની પ્રતીકા કે જીવનનું લીલામ. મીમંત પીનાતી બજેલી છોકરીના પરાક્રમ. બી રૂપમાં અંધ બની મોહપેલાઓ શું શું કરે છે. એ જાણવું હોય તો જરૂર વાંચો લગભગ ૨૨૫ પ્રશ્ન છતાં કીં. રૂ. ૧-૪-૦

આકાશમાં આકરમાત યાને પેરીસની પરી. અદ્ભુત રક્ષણની નવિન નવલકથા ચમત્કારથી ભરપૂર ૧૭૫ પાના. કીં. રૂ. ૦-૧૨-૦

રાજમહેલનું રમખાણ પ્રેમનું તોફાન કપટીનાં કાર-ચાન રાજમહેલની રંગ-લીલા છત્રકપટથી ભરપૂર વાર્તા ૧૬૦ પાના. કીં રૂ. ૦-૧૨-૦

જાપાની જાદુગર ઉડતા મહેલની વાત નશામતી બલીહારી અતાવતી અસાધીનના જાદુઈ જ્ઞાનથી જેવી ચમત્કારી વાર્તા. કીં. રૂ. ૦-૧૨-૦

આકાશમાં ઉડતો ઘોડો દૈવી ચમત્કારથી ભરપૂર જાદુઈ અને તત્વીરમાન જરી વાર્તા-સાથે ઠળા કારીગરીની કરામત-અનેક પરાક્રમથી ભરપૂર એક વાર જરૂર વાંચો નવિન વાર્તા. કીં રૂ. ૦-૮-૦

સાત સુંદનો હાથી આ નવલકથામાં જાદુઈ ચમત્કારનાં દીલ ધમકાવનારા કામો દૈવિ શક્તિના પ્રભાવો. વીગેરે અજાયબીથી ભરપૂર છે. કીં. ૧-૮-૦

આ અને એ શીવાય ખીજી બુકો માટે પુછો દરેક બુકની કીંમત ઉપરાંત વી. પી. પોસ્ટ ખર્ચ વધુ સમજવું-મળવાનું ઠેકાણું:—

શા. ચુનીલાલ મગનલાલ બુકસેલર
રાણીતળાવ મેઈન રોડ—સુરત.

ગરબત વિધાપીઠ ગાંધીજી
મમદાનંદ
ગાંધી

અસલ

પ્રખ્યાત

અકલનું પડીકું

—: અથવા :—

ખુબીનો ખબનો

ભાગ ૧-૨ સથિ.

વીર—કુણાલ.—રાગ,ગઝલ—

અમારાં દેશને છોડી, અમે યાનાર પરદેશી;
હૃદયને મેળવી બેશે, અમારો પ્યાર પરદેશી.
યયાં દુર્ભાગીયાં એવાં, તખતી દેશની એવા;
મટકશું પારમા ધરમા ખતી લાયર પરદેશી.
અમારી ધર્મ નીતિથી, અમારી સત્ય રીતિથી;
અમે સતકર્મથી યમશું હૃદયના હાર પરદેશી.
અમારા દેશ ખંદુઓ અમારી જન્મ ભુમીમાં;
હવે હૃદલા પ્રણામો છે, અમે હૃદપાર પરદેશી.

બલીરાજ.

—:≡≡≡:—

મારી સજની તું ક્યાં રમીઆવી રજની, સાચું બોલ, બોલ, બોલ,
 જાણી સૈયર, તું શીદને આળ ચઢાવે, કેડો છોડ, છોડ, છોડ ?
 હમણાં માળા ચુંચો હતીને, હમણાં કેમ કરમાણી,
 પરસેવો તને ક્યાં વળ્યો, તારી ભમ્મર ક્યાં બીજાણી—સાચું.
 —કાળો ભમરો શીર પર બેઠો, ઉરાડતાં ધમરાણી,
 લાપોટે લટ છુટી ગઇ—મારી ભમ્મર ત્યાં બીજાણી—કેડો
 ફરતુરી તારા અંજે ગુફે, કુસુમકળીના હારો,
 નયન રહ્યાં છે નાચી નવેલી મળાયો કોણ હગારો—સાચું—
 —ચંદ્ર—સરોવર નહારા ગઇથી, વાટે મળ્યો એક માળી,
 છાંય બરીને ગજરા આપ્યા, હું તો તમથા હારી—કેડો.
 રાજા જશવન્તસિંહ —રાગ ભજન—

મારા ભવની ભાવટ લાગીરે જોગીડા જુના—
 ભગની તુજ નામની લાગીરે જોગીડા જુના—
 વચનો બેદ મર્યાં બેદનાં, હૈયાં તુજવીણુ સુના—
 આ કામણુગારી નારીએ શું કામણુ મુંબને કીધું ?
 તન દષ્ટને મનહું લીધુરે—પણ દુઃખ વિયોગનું દીધું—
 નીશ્વદીન સાથ રહું સમજુના.....મારા ભવની—

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી—રાગ—ભજન—

રૂપે શું મન રાચોરે. કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો (૨)
 હાડ માંસને રૂધિર ભરેલું મઢ્યું ચામડે અંત્ર, (૨)
 મંદા દેહને ગર્વ નકામો, કાયાનો રંગ પતંગ.
 ભરસો નહીં સાચોરે, કાયાનો રંગ કાચોરે, ભગવાન ભજો—

ભરથરી-પીંગળા અને ભરથરીનો સંવાદ—

ધીક યુવા ધીક મુજને, ધીક કામ વિકારજી;

જેણેરે જુલાવી મને સત્યથી, કર્યા નીચ વિચારજી,

—ભેખરે ઉતારે! રાજ ભરથરી.

ક્ષમા કરોરે રાજ રંક છું નારી-અજ્ઞાની જાતજી;

અન્ય વખત એવું નહીં કરું, લાજ્યા માતાને તાતજી—ભેખરે.

કંપટ રૂપીરે રાણી પીંગળા, એશું બોલે વચનજી;

સજરે તજ્યું તુજ કારણે, જો વિચારીને મનજી;

—ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગળા.

તું જોઈ ને જોડું રાજ છે, જોડો સારો સંસારજી;

અલખ જગાવું વન એકલો, જ્યાં પાસું ઉદ્ધારજી.—ભિક્ષા.

રહો તો રાજ રસોઈ કરું, જમતા જાએ સ્વામીનાથજી;

ક્ષિરરે નીપજવું ક્ષણ એકમાં, જમીએ આપણ સાથજી.—ભેખરે

મદીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું ગુપ્ત અવાસજી;

જમરે જણે નહિ જમતામાં, સાધો—જેમ રહી પાસજી—ભેખરે.

મહેલરે તારાને રાણી થું કરું, કેવો ગુપ્ત અવાસજી;

ક્ષિરરે બોજન તારું રાણી થું કરું, નથી ભોગની આશજી—ભિક્ષા.

વાસી જંગલના જોગી અમે, નહીં ગ્રામમાં વાસજી;

વિષની વેલીયા અજાએ રહું, નહિ નારીનો પાસજી.—ભિક્ષા.

ભગવા જોઈ રાજ ભરથરી, દાવાનજ દીલ થાયજી;

માઈ-કહો—ન—મારા કંથજી, લાગે દેહમાં લાયજી.—ભેખરે.

વધુરે થું વડું રાણી પીંગળા, કરું અરે કેટલો ઉચ્ચારજી;

અધુ જોવોરે અધુ તજ્યો, માર્યો વચન નો મારજી,

હવેરે રાજને રાણી થું કરું ?

વાંકારે વિધાતા મને ભુલાવી, લપ્સ્યા ક્ષેપ લલાટજી,
 આનું પ્રાપ્તિ હવે શું કરું, મારગ આપો પૃથ્વી માતજી-ભેખરે.
 ત્રણશો નારીરે અન્ય આપની, માળવપતિ મહારાજજી;
 એકને કારણ એને નવ તજો, પાપી પીંગળાને કાજજી-ભેખરે.
 મોહ છોડી દે રાણી પીંગળા, પ્રીતે કર સતસંગજી;
 સચરે નથી કેમ કાષ્ટનું, આ સંસાર પતંગજી.-ભિક્ષા.
 રેતી હું તો ભિક્ષા દે મુને, નહિ તો કર ગૃહ ત્યાગજી,
 યરજી મારારે રોશે થશે, ચાલી જાય જમાતજી-ભિક્ષા.

મહાશ્વેતા કાઠમ્બરી --:====:--

યષ્ઠ પ્રેમવશ પાતાળીઆ, મારા મનના માલીક મળીયારે...(૨)
 પ્રીતે કરો મુખવાશ, સજનવા રાજ હૃદયના વાસી.
 પ્રેમદા પ્રીત જ્યોત પ્રકાશી, મારા મનના મનોરથ ફળીયારે...યષ્ઠ.
 ભાગ્યવંત ક્યો ભગવતી મુજને, જીવન સદૃશ થયું મારું
 કરો શ્રીહરિ શુભ તમારું, મારા મનના માલીક મળીયારે...યષ્ઠ.
વીર કેશરી—રાગ—ગઝલ,—કવ્વાલી—

યવાનું ના થવાનું કહે; નજીમી કાણ એવો છે;
 ન જાણું જાનકી નાથે; સંવારે શું થવાનું છે ?
 હતી શલ્યા રૂપે “અહલ્યા” જગતમાં વાત જાહેર છે;
 ન જાણું જાની ગૌતમે; સંવારે શું થવાનું છે ?
 હતા કૌરવ અને પાંડવ; જગતમાં મહાપ્રણી ચોદા;
 ન જાણું લીંમ જેવાએ; સંવારે શું થવાનું છે ?
 રમ્યા બુગટું સફ સાથે; વિભુતી સૌ ગયા હારી;
 ન જાણું ધર્મ જેવાએ, સંવારે શું થવાનું છે ?

દહપત લગન.

—શાગ-લગન—

મોહન તારી મોરલી,
વૃજનારને વેરણુ થઈ !

(૨) હે.....હરી.

કામળ સુરે કળણુ કાર્યું,
ચીતકુંચોયું વેરણુ થઈ—મો.
કામ તો હવે; કાંઈ ન સુજે—(૨)
સાંભળતા જનુ થઈ—(૨)
માતાપિતા તણી લાજુતજીને,
વૃદાવનમાં ગઈ—મોહન

વૃજનારને વેરણુ થઈ, મોહન તારી મોરલી તારી મોરલી—(૨)
આવા આવા કારમાં કામળુ (૨) શામળા સીધા થઈએ—મોહન.
હુઃખડા કેરા કુંગર ડોળ્યા. મા બાપડી દ્યો પછીએ—મોહન.
“દહપત” વીહના દેવને મળવા (૨) જોખીએ જોકુળ ગઈ—મોહન.

મહારવેતા કાદમ્બરી —:====:—

થું કહું કથની મારી રાજ, થું કહું કથની મહારી.

કું તો દેવના ત્રાસે હારી રાજ.....થું કહું.

પરખી પારિજાતિક મેં અર્પણુ કીધું મન મહારં,

પતી તજી પરસોઠ સિંધાવ્યા, કરી જીવતર મમ ખાઈ રાજ—થું કહું.

ચંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી, પતિ સહગમનની આશે,

શુન્ય દેહ મમ સ્વામી તણો પણ, હડી ગયો આકાશે રાજ—થું કહું.

અરધ્યું મેં સર્વસ સ્વામીને, પ્રેમની કંઈની મારી;

તજી જગત જંગળી સર્વ કું, પ્રીતે બળું ત્રીપુશરી—થું કહું.

ભરથરી—

રાગ—મરશીયા—

હાય, કેમ આ સહેશે ઉઝેની રંડાપો, ધણી થઈ છે રાખજી માફ નાખો.
આજુ લક્ષ માળવાના છો સ્વામી, કામ કોડીલા રૂપે ન ખામી,

ગૌર અંજે ભભુત શ્રી જામીરે,—હાય, કેમ

એક બાળું કૃષ્ણ તમારી રૂએ, અંદકળા ચોધાર નીર ચુએ,

બાપુ સુખે ન આવજ કાષ્ટ સુએરે—હાય

મેહેસે મેહેસે વિલાપ છાયો છે, પવન શોકનો શબ્દો વાયો છે;

કળકળતાં બાષ્પો ને બાષ્પો છેરે—હાય

ખાંધે લટકી શ્રી ભગવી ઝાળી, આવ્યા વસ્ત્ર ક્યાં ગેર ઝમેળી

હાય હમડામાં પ્રગટાવી હોળીરે—હાય

નથી વિક્રમ માધતી કંઈ આશા, કીધાં કરમે એવારે તમાશા;

એણે બીજાં જંગલ ક્યાંઈ વસાવ્યારે—હાય

ધણી નોધારા અમતે કરોમાં, આવું અણુપાણું પગનું ભરોમાં,

જોગી જીવતાં ચિત્તામાં ધરોમાંરે—હાય

વીર કેશરી

—રાગ. ગઝલ—

ખરા તે હોંદના સંતાન લડે જે હોંદને કાળે,

લડે જે હોંદને કાળે, મરે જે હોંદને કાળે.

દુભાતો દેશને દેખી, ચડે વારે કમંત્રેથી,

પ્રભુ કે બાદશાહોથી, જીતે જે હોંદને કાળે,

ન મોહે માયા મહોબ્બતમાં, ન લોભે માત્ર દોલતમાં,

જીવત જર પ્રાણ સૌ પળમાં, તને જે હોંદને કાળે.

યતોધર્મ સ્તતોનય છે, કરો યાહોમ શા મય છે;

અમર તે થાય છે નિશચે; મરે જે હોંદને કાળે,

મહાશ્વેતા કાઠમરી —:=====:

મંજરીએ મંનકું મોણું રે
મન ગમતા મહારાજ-
મારામનગમતામહારાજ
એ શું દીનકું અમપ્રોયું રે
મન ગમતા મહારાજ-

(“શું આ પુણ્ય તમને બહુ ગમે છે?”)
સાખી { “મનનેતો ગમતું ધણું મુખથી કેમમંગાય,
વંણુપીછયેવીણુ પારખ્યે, ઘટેમાનમુનિરાય,
સાખી { “માગ્યે માન ઘટે નહિ જેવું જ્યાં દાતાર
“સુખે સ્વીકારો પુણ્ય આ ધરોક્ષ્ણ મોઝાર
અતિ ઉદાર દીલ તમે જોયું રે.....મનગમતા

ઉદયભાણુ—

રાગ-ભજન

મન માયાના કરનારારે, જરી જોતે તપાસી તારી કાયા,
પુછી જોતે તું પંડીત પુરાણારે, કાના અમેર છે લેખ લખાણા;
કામી છે કાયા આ, માટીની માયા, છે માટીના ખેલ બનાયા,
શાણુ તો સમજી અભગ થયા, પથુ બાલક બીચારા લપટાયા.
લાખોની પાંખો ગઈ છે પીખાઈ, જેણે મૂછપર લીંચુ ઠરાયા;
કાળના કોંવાડેથી કાણુ બચ્યું છે, બન્ને રંઠ કે હોય મહારાયા,
સંધ્યાના જેવા રંગ સોનેરી, વંધ્યાને લાડ લકાયા;
જોજનને તન ધન તેવા સમજ્યાં, પાણીમાંના પડછાયા.

લીલાવતી

અરજ સાંભળાને સરકાર મુજને માંહી નથી ધરનાર [એ ટેક].
 અગીયાર વાગે હંધમાંથી હઠી, તરત તડકે જાય;
 ફાતણ ક્યાં વિના મોગરીને મુળા. યોળામાં લઇને ખાપ-અ.
 વાંકું ચુકું બોલી વડવું ને રડવું, કુચ્છ રાંડને રોજ,
 ધરમાંથી જાળ ધી ચોરી ખાવાની, ખોટી પડી છે યોજ.-અ.
 પાડા પાડેશને ડોસી ડોસાથી, લડી ચુકી લાખવાર,
 પોતાના બાળકને નિત્ય ખજુડે, મારે મને પણ માર.-અ.
 રાખના ઢગલામાં ફેરા પડ્યા જેવું, રાંડના મોઢાવું રૂપ,
 છુત લડકામણી મારે કુભારજ બડકી મરું છું રે જૂપ.-અ.
 મુગરીના માળા સરખું છે માથું, વેત વેત લાંબા વાળ.
 ખણતાં જીવેના ટોકળા ખેરવે, પરસેવાની પડનાળ.-અ.
 હોળી-દીવાળીએ ન્હાવાનો નેમ છે, વડી ચતુર છે વહુ.
 અંજે ઓધરાળાને લુગડામાં લીખે, મારવાડ કેરી મઉ.-અ.

વીણાવેલી—

કાયા કાચો કુંભ છે, જીવ મુસાફર પાસ,
 તારો ત્યાં લગી જણજે, જ્યાં લગી શ્વાસોશ્વાસ,
 સદા સંસારમાં સુખ દુઃખ-સરખે સરખાં માની લઇયે,
 રાખે જેવી રીતે રાખા, રંજે તેવી રીતે રહીએ.—સદા.
 સાખી { પીંપળ પાન ખરંતા હસતી કુંપળીમાં
 મુજ વીતી તુજ વીતશે, ધીરી આપુડીમાં.
 દશના ઢંગ રૂતના રંગ જેવા દેખી લઇએ—સદા.
 સાખી { કદી મેહલો ને માળીઆ, કામળ છપ્પર ખાટ;
 કાંઈ દીન એવો આવશે, છુપ્યે ન મળશે માત —સદા.

માલતી-માધવ.

—:=====:

નાનકડી નાજુક નાર બહુ નાનકડી, બહુ નાનકડી
મારા લાલાની છું લાડકડી (૨) છું લાડકડી (૩)
આખ તથે મટકે પટકું છું લાલને—
નાની શુ સમજે વહાલાના વહાલને
(હું તો બધુંએ સમજું છું)

જાણીભોળા ભરથાર, તું બહુ માથે ચડી(૩)નાનકડી.

બિલ્વમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ. રાગ-ભજન.

આ તારાં વચનો સારાં, રનેહે સાંભળતાં
શાન્તિ પામ્યું મન મારું રે આજે—આ.
જગની જંગળમાંથી બાળતો અમાબોજી,
ધન્ય ગુરૂ ચીન્તામણી, ધારું રે આજે !
—ભક્તિ ભગવાન કરી કરતાં હમેશાંજ.
થવાનું ત્વગએ શુભ તારું રે શાશ્વા—આ તારાં,

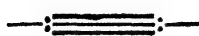
વીર કેશરી

—:=====:

આપ પાપડવાડીમાં પધારજો દહેરીલાલ,
મંદીરની સામે મકાન છે, નીચે દેશી દુકાન છે.
રંગરંગીલી ચાલ મારી પાડોસમાં તુલસી ક્યારાનું નિશાન છે ?
છળમાં ! તુલસીના ઝાડનું નિશાન છે—દહેરીલાલ.
અખંડ અને અભંગ આજ સાંજ પહેલા પધારજો.
હડતાવાળાનું તોફાન છે, જ્યાં હડતાવાળાનું તોફાન છે—દહેરીલાલ.
જેખમ ભરેલું કામ પુરી પંચાત છે, ધાસ્તી છે ! આજ તમા
જન છે, મારા આપ ધાસ્તી છે—દહેરીલાલ.

સંગીત લીલાવતી

લાજ છોડી છે તેં છોડે છે છોડરા આપની તેં આપરના કંકરા આવી છે દીવાળી હોળી હમયામાં બળે, બહુ છું. વહુને

તેડવા પશુ ઢાડો શો વળે. બા.

સે-સાસરામાં બળે છે જમાધને સહુ, માટે નહિ મોકલે વેવાઈ તો વહુ. બા.

સ-કરવાને વીવેક લોક લાજથી બહુ.....

જો-મોડી લાગ્યો ખોટી ક્યાં સુધી થવું.

અલ્લભમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ —રાગ-ભજન—

દાસ પરે દયા લાવોરે, દયાળુ દેવા, દાસ પરે, દયા લાવો-ટેક.

સંસાર સંબધ ત્રોડી જીવ આપ ચરણે જોડી,

હુંતો બરી જોડો, બાવો બાવોરે—દયાળુ.

આખો વિના સંકટ આવું, ખાડામાં ગોચા ખાઉં,

વારે-અવિનાશી આવો બાવોરે—દયાળુ.

બલીરાજ

આનંદ મંગળ માગ્યો પરજાવી લેશું લ્હાવો,

મારી વેવણુ રસીલી જોડી શોભશે ?

નિરખી કન્યા કહેશે, મુખ જોષ તાકી રહેશે-મારી.

વાહ હીક મન્યું છે ટાણું, એક લુલું ને ખીનું કાણું;

મળા વેવાઈને વેવાણું ફેર ફેરવાને મટ-આનંદ

ફેડાક્રિયા તમે જોશો, હોળીને હહાડે રોશો;

કેવી જન જોડી હું આવું, દુનિયામાં હકો વાગશે-આનંદ.

તડાક્રિયા કહું તમને, અતિ ઉમેદ મનમાં અમને,

વાળાં વમડાવું જો જો, ફેરશુભનો ફાટો-આનંદ.

(મુંબઈની ઇમીટેશન શેઠાણી!) રાગ-ગઝલ—

તમે મુંબઈ વિષે આવ્યા, નિહાળી સર્વ દરખાયા

છતાં સાહેબ જો મહારા! જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

અહા! મુંબઈની અલખેલી! છોકરી કંઈક મુઢરેલી,

બટકતી ભાજને મેલી, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

ફરે છે કંઈ ઉધરાણી, બપો નામુ નયનતાણી

છતાં કહેવાય “શેઠાણી” જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

ચિતિ પરદેશમાં આવે, પ્રિયાને પાશ્વ તેડાવે;

પછી વહુ પાંખ ફફડાવે, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

રાદેશે કામ સૌ કરતી, ખુશીયા ખાંડતી દળતી;

હવે રામા વિના રડતી જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

ધરે સસરો અને સાસુ ખરચ વિણ ખેરવે આંસુ

જમે વહુ મિઠ ફરમાસુ જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

કુવેથી ખેંચતી પાણી નણુંદની સાચવે લાણી

હવે થઇ રાયતી રાણી જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

લણી મુંબઈ તણી નારી બતાવે ઠાઠ બસ બારી

ભરે વર યાય લીખારી, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

બને મુંબઈની શેઠાણી કરે પછસા તણું પાણી

રો વર ટાંટીઆ તાંકી જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

પતિ શીતર લાવે છે, સ્થળ પત્ની ઉડાવે છે,

છતાં જેવું કરાવે છે, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી?

વસાવે નવનવી સાડી, પુરેલી ફેન્સી ચોળી;
 ખરીદે બુટની જોડી, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?
 મુલાસિત તેલને અતર, રૂમાભે રાખતી સતર,
 ગણે છે કોણ ત્યાં ગણતર ! જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?
 કપાટો કે ત્રીજેરી ના-છતાં દશબાર ચાવીના;
 રૂપાના રાખતી બુડા, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?
 જશે નાટક તમાસામાં અગર સરકસ-સીનેમામાં;
 ગણે મ્હોટામ ભપકામાં જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?
 સદા-નરવી રહે નાડી, જતાં કંઈ જોઈશે ગાડી;
 જશે લટકા કરી લાડી, જુવો મુંબઈની શેઠાણી ?
 કરે ધરકામ સૌ ઘાટી-પદ્મણી પાલવે જાતી;
 અહા ? હાંસે હુવા ખાતી, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?
 નથી નારી સઠળ એવી, સતી કંઈ છે સીતા જેવી;
 દયા સૈભાગ્યની દેવી અસલ છે એજ શેઠાણી ?
 નકલ કરનાર શેઠાણી ? સુણી ના કોપણ વાણી;
 હશે પરમાર્થ ને શાણી, ખરી મુંબઈની શેઠાણી ?
 અપંગો પર દયા આણી, દુઃખીના દર્દને જાણી;
 મદદ દેતાં ન અમઠાણી ! અહાહા ! એજ શેઠાણી ?
 સ્થિતિ સ્વામી તણી જાણી; વીના “ઘાટી” ન ગભરાણી;
 શિયવંતી વિનયવ્રજી, ગુણી ગૃહરાજ્યની રાણી ?
 (“રા. મણિકાન્ત”ની કાવ્યમાળામાંથી)

કંઠવધ.

—:=====:

કાલુડા તારી કામણ કરનારી, વજ્રમાં વાંસલડી વાગી.
 મીઠી ને વળી મોહક, મન વશ કરનારી—વજ્રમાં.
 મન વશ કરનારી, સ્વર સુણતાં લાગે સુખકારી;
 હું ઘેલી, (૨) તમ વિણ થઈ છું ગિરધારી—વજ્રમાં.
 વિજય પીતામહ.

—:=====:

જખમના દરદો જખમી જણેરે, વિણ-જખમી શું જણે.
 મરદન ઘા તો મરદ વખાણે, કાયર શું જણે.
 ઓ બાધજી.....કાયર શું જણે;
 આમ્ર સ્વાદમાં કોડીલ માણે મૈના દાડમ દાણે,
 હરખી હરખી હુંસ કમળના કોમળ તાંતુ તાણેરે;
 બગલા શું જણે.....ઓ બાધજી.....જ.
 પતિ-પત્ની માણે રતીરશમાં કામદેવને બાણે,
 શું સમજે તે જોખી જન્મનાં, જે જગ મીથ્યા જણેરે;
 જાણે તે જાણે.....ઓ બાધજી.....જ.

વૈરાટપર્વ

રાગ-ભજન.

કાયા માયા કોષકી નાહી બાધ, સખ કહેતેહંય અપની અપની.
 સત્ય જુગમે હરિચંદ્ર બયે રાગ, સત્યકી સત્ય કહી,
 એક સત્ય કે કારને ઉતે કાયા—એવ્ય દહી ?
 ત્રેતામે રાવણુ બયે રાગ કંચન કોડ સહી,
 એક લક્ષ પુત્ર, સવા લખ યાત્રી, વોઠો લહડી નાહી મીત્રી ?
 પ્રાન વાયુ જખ ઉડ ગયા તનસે, માયાબી મીટ ગમ,
 ધસ દુનીયામે વોહી નર જુલા. જીસને કાયા અપની કહી.

અળીરાજ.

—:=====:

છોને કહેતા હોલી, રંગીલા મને છોને કહેતા હોલી,
હું તો જોખનમાં ઘેલી અનેલી—રંગીલા મને
આગળગીયાની સહેલ અહુ સુંદર, જાણે શું ઘરમાં ગોધેલી,
અદામી હલવોને ધારી જલેખી. તાજ તાજ ખાકું પહેલી—રંગીલા.
સાડીનની સાડીઓ કસખી મરેલી કાર, સ્પષ્ટ નહિ કાષ્ટએ દોડેલી;
પોલકાને ચોળીઓનો પાર નહિ મારે, લટકેથી લુંટી લાવેલી—રંગીલા.
નવસેરા હાર ત્રાયા મોતીના સુંદર, અંગડીઓ માણેક મહેલી;
હુમણને હુમણાં લાડલાઈ પહેરતી. વિદ્યા હું પાકી ભણેલી—રંગીલા.

સુર્યકુમારી

—:=====:

સોહામણી સ્વર્ગની વાટ, એક દીન શોહાવજો હોરાજ,
રસિકા અમરાપુરીના ઘાટ, એક દીન શોહાવજો હોરાજ.
મૃત્યુ સોહાનાં મનુષ્ય ક્યાં-ક્યાં અમરાપુરી ઘાટ,
અધીત-કહો એ કેમ અને, વસમી વીકટ એ વાટ.
સુગટમણી તમે રજસદનના, પારીજાતક તમે નંદનવનના;
રાજવંશી દેવંશી રસીકવર, પ્રિતજ્યોત પ્રકટારી પરસ્પર.
મેળવવા અંતરમાં અંતર, સ્વર્ગ અમારું સોહાવજો હોરાજ.

રાજ શંભાળ.

—રાગ-ભજન-ઉસ્તદી.—

રાજ તોરા કુંજરીઆ પર, જોત્રે જીણા મોર.
મોર ને જોત્રે પપૈયા જોત્રે, કોયલ કરેરે કલશોર (૨)—રાજ.
માઝમ રાત વીજલડી ચમકે. હાંધ ધટા શી ધનધોર (૩)—રાજ.
આખી { કોકિલ હલવ તું કરી, અળતીને નવ ખાળ.
હું મૂતી પિયુ વિરહમાં, હોડે હોડે જાળ.
ખાધ “મીરાં” કહે પ્રભુ ગીરધરનાગર, તું મારા ચિતાનો ચોર—રાજ.

લજનામૃત.

—રાગ. લજન મીરાંબાઈકૃત—

બલીહારી રસીયા ગીરધારી,
 સુંદર સ્યામ હો તજી અમને.
 મથુરાંના વાસી. આવા નયનીયેજ,
 વાંસલડી વાજે એહવા ભણુકારા વાજેને.
 વૃજ વાટ લાગે ખારી-સુંદર
 જમુનાને કાંઠો વહાભા. ખાવાને દોડેને,
 અકળાતી દે છે મુને ભારી.
 વૃંદાવનકેરી શોભા, તમનીજી અમનેતો
 નવ લાગે હવે સારી-સુંદર
 ગોવરધન તોળ્યો વ્હાલા ટચલી
 આંગળીયેને. અમપર દોળ્યો ગીરધારી

મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ, શુદ્ધ પ્રભુ લેજો માહરી-સુંદર
 અરૂણોદય.

—: આખ્યાનીના ઉપાય :—

આહો જો ભારતના સંતાન, જન્મતમાં ભારત આખાની
 .....—તમે અંગે ધરો ખાદી.
 દેશ ઉદયની તજો નિરાશા, હવે ખતો આશાવાદી,
 વિદેશીના તમે મોહ તજ્યાં નહી, કરી દેશની ખરખાદી,
 કલંક કાળા દુર કરો એ, પાવન કર પહેરો ખાદી-આહો.
 “આ દેશ ભારત વર્ષ છે, જ્યાં પ્રથમ અરૂણોદય થયો,”
 “અસ્તાયજો તમ ભાગ્યનો. ભાનુ અરે આજે ગયો.”
 “પ્રાચીનકળા મંદીર તમારું, તેજ હીજી દેખાય છે,”
 “કારણ તમારી સંપત્તિ, પરદેશમાં વહી જાય છે.”
 લોકમાન્યના નિરવ્રતની, કંઈ ધરો ઉરમાં યાદી, —તમે અંગે.

એકજ જીલ.

—:≡≡≡:—

મને બોળાને ભરભાવીરે મા કેમ કહું ?
 અણસમજીને ફ્રાસલાવીરે મા કેમ કહું ?
 મારી પાસે પાસે આવે, છાની વાતો સંભળાવે,
 મારું દીલ લલચાવે, પેલો ગરજી !
 પ્યારી કહીને બોલાવે, એની પાસે કેમ ફાવે,
 એ તો સંભાળે ન એકે, મારી અમરજી;
 છાતીમાં—તો અરરરરર અરરરરર ચાપરે. મા કેમ કહું—મને
 એના મોઢાંથી મીઠાસ એ તો જાણે નાગપાસ,
 પછી હોય કે ન હોય મારી મરજી;
 કરે પરાણે એ પ્રાત, એને ક્યાંની હશે રીત ?
 થઈ બેશે ધરાર મારો વરજી ?

પૃથ્વી પુત્ર

—:≡≡≡:—

માજ માતીડાની મોઢી મંગાવજો,
 કંથ કોડીલા કંઠે પહેરાવજો.
 ચોળા કુંસુખી રંજે રંગાવજો.—માજ.
 સાડી સુંદર શરીરે સોઢાવજો.
 હોશીલા હીરાની બંગડી બનાવજો.
 કામળ કર કુંદન ને કંકજી દીપાવજો,
 હાર હીરા માણેકે મઢાવજો.—માજ.
 નીત્ય મીઠ બોજનીયાં ભાવે જમાડજો,
 આછાં આછાં ફૂલડાની વેણી ગુંથાવજો.
 સદન વીજળાની જ્યોતે સોઢાવજો,
 મીઠા જોખનનાં જાંબુ ખવરાવજો.—માજ.

રાજા જશવન્તસિંહ —રાગ. કંવાલી—

અમર આત્મા અમારો છે. મરણ દરકાર શા માટે !
 મરી જણે જો જન્મીને, જીવન દરકાર શા માટે !
 જગતમાં પ્રાણી કે મરતાં-મરીને-જન્મતાં પાછાં,
 ખર્ષાં ઘટખાળમાં ફરતાં, પછી તકરાર શા માટે !
 ચૂક્યો જે લક્ષ જીવનનું ગયો તે જીંદગી હારી.
 જીવ્યો તે ના જીવ્યો જગમાં, જીવન ને ભાર શા માટે.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી —:≡≡≡:—

માલીકના બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ (૨)
 કર્તા હર્તા સૃષ્ટિના સૌ બાળ એને હાથ—
 ઋણાનુંબંધે આવી મળતું, બાળ્યું નવ કામનાથી બળતું
 જગત માત્ર તેને આધીન છે. અનાથના જે નાથ
 નહિ પોંડ આ પોતા તણે, પોતાનું કંઈ ના જણવું
 સૌએ શુભાશુભ કર્મને પોતા તણુંજ પ્રમાણવું-જગત.

છત્રવિજય —:≡≡≡:—

આશીષ બાપુ આપો, અહીંઆથી વળે માપો.
 મારા રાજા ચાલાકી આનું નામ છે—
 તારા કેવો કાધો ? ભગલા દગો તેં દીધો;
 આ સિંહ તણે ચાલાકાથી શીકાર પગલી લીધો.—મારાં
 ભોગ લાગ્યા મારા મેં ભગલાને ધરમાં પાડ્યો.
 ગોટળો ગંબીર કર્યો, ને બુઝબુલ આ લઈ ચાલ્યો.
 (વાહુરે મારા બહાલા-લટકાળા લહેરી લાલો)
 કેજર શીઠ કરો છો ચાળા ? તમને લઈ જાવ મોટરવાળા—મારાં

બોલતો કાગળ

—:=====:

રંગી, આ દુન્યા. નારંગીએ, રંગી, તે રંગી ખેરંગી, દુન્યા દોરંગી...રંગી
સાગર પાણી શીતળમાં, વડવાનળ તેના તળમાં, આગને પાણી બન્યા સંગી
આ આજે અંગી મનાતાં, કાસે જુજંગી થાતાં

કોણ જુજંગી...કોણ અંગી...રંગી...

વાયુ ને દીપક ઠારે, આગને જોજ વધારે;

પ્રભુની પ્રભુતા દોરંગી...રંગી આ દુનીઆ.

બોલણે.

—કબીર ભજન—

તારી ધારે ગાડી હાંકારે, મેરામણ ગાડીવાળા,
તારી મજરે ગાડી હાંકારે, મેરામણ ગાડીવાળા;
ઘોડા છુટ્યા ચાનશે, પીછે પડી પોકાર,
દશ દરવાજા બંદ હુવા, તોખી નીકળ મયા અસ્વાર-તારીં
મંગા ઠીનારે ધર કરી, અને નહાવો નીરમળ નિર,
આપ્યા વિના શું પામીએ, તે કહી ગયા દાસ કબીર-તારીં
અરજીદાય. —રાગ-ગઝલ-કંવાલી.

ઠંઠાલા કહું વહેવારની, બે વાત આ અમૂલ છે,
અબીમાનથી ન સાંભળો તે આ તમારી બૂલ છે !
મન માન્યું મળતું નથી, કાઠને બહુય સંસારમાં,
ખામીમાં ખામી જોળવી, એ તો તમારી બૂલ છે.
કાળા છીએ રંગે અમે પણ, કાળજાં-કાળા નથી,
તેનાય દીંમત ના કરો તો, આ તમારી બૂલ છે.
છોડી અમે શ્રી રામને, જપીએ તમારા નામને,
તોએ ન રાખો નેડસો, તો જીવતર અમારું ધુળ છે.
મીઠા અમી આપે નહીં, તો ચાહુ—એ શા કામનો,
આ' પાછ બાળો કાળજાં, એ તો તમારી બૂલ છે.

અહલ્યામાર્ધ.

મને એવો પરણ્યો ભાવે, બોલ્યું સાંખે લાડ લડાવે,
 નોકર ચઢને નમતો આવે. લાગે પાય, પાય, પાય,
 મનગમતાં વચ્ચો લાવે, હીરા મોતીડા મંગાવે.
 પ્રેમે પ્રીતિરસ પીવડાવે ચિતકું ચાય, ચાય, ચાય,
 મીઠી ખંસીહું-એ મણીધર, મધુર નાદપર ડાલે,
 નયન ધસારે થનથન નાચે ખમા, ખમા, કહી બોલે,
 નમતો જાય, જાય, જાય,

{ બન્ને મેઘ એ હોય શ્યામ હું-વીજળી થોડી થોડી,
 કામણુગારો કુણ્ણુ, ગણ્ણીને, બનું રાધીકા જોરી-જોડી-
 જુગતી થાય, થાય, થાય,

{ ઘોળે દિવસે રાત કહું તો. “હાજી હા” જે કરતો.
 બની દીવાનો રૂપ રંગમાં પાછળ પાછળ ફરતો,
 “હંક-હોવે” ધણી તો તેવો જોઈએ લાગે પાય, પાય, પાય,

વિર કુણ્ણાલ

—રાગ-ગાંડલ—

સમય જે હોય સારો તો, સકળ સંસાર સારો છે,
 સમય સારો સિધાબ્યો ત્યાં, નહીં સંસાર તારો છે.
 સમય પર જે મહારાજા, સમય પર તે ધર ભગવા,
 સમય પર ખાય તે ધક્કા, સમયનો રંગ ન્યારો છે.
 ચડે વાણ ચડે ભરતી, ચડે જોખન વધે લક્ષ્મી,
 ધડીમાં તે પડી જતાં. સમયનો રંગ ન્યારો છે.
 સમય સારો ન સારો જે, કહે તે સહુ ગમારો છે,
 અભાગી ખાય તે ખત્તા, સમયનો રંગ ન્યારો છે.

મુકન્ધ્યા સાવિત્રી—(યમ સાવિત્રી સંવાદ)

શા માટે મમ કરે, સતિતુળ પતિભક્તિ સાચી (૨) હવે પુત્રી વળ તું પાછી (૨)
 સાવિત્રી—સગ્ગન કરાં સાથમાં, મેં ડગ ભરીયાં સાત,
 મિત્ર ભાવે સુખૂને હવે, આ ફીટ વનીતાની વાત.
 ધર્મ જે વેદ પુરાણે બણીયો, મુખ્ય ધર્મ જુહસ્થાશ્રમ ગણીયો,
 કૃપાનાથ મમ, પ્રાણનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી (૨) વળું મહારાજ કથમ પાછી (૨)
 યમ—સુષ્ણી વિવેક ભરી મૂઠ્ઠ વાણી, યથો પ્રસન્ન અતિ મન ચાણી,
 સત્યવાનના જીવિત વિનાં, કાંઈ-છઞ્છીત વર યાચી, (૨) હવે—
 સાવિત્રી—મહારાજ ! (મારાં આંધ સાપ્ત મુશ્વર દેખતાં થાય.)
 યમ—તથાસ્તુ ! ભાગ્યવતી તું અતિદુરઆની. યાચ કાંથી મિથ્યા નવ ભાવી—શાં
 સાવિત્રી—પતિ સમીપ મમ નહી જરી જ્યાં જાએ મમ નાથ,
 તપવૃત્ત આપકૃપા વડે ત્યાં આગુ તમ સાથ, સંગત સગ્ગન તણી નથી સોંધી—
 મૈત્રી સંતપુરુષની મોંઘી, કૃપાનાથ મય પ્રાણનાથ શું રહી વૃત્તિરાચી (૨) વળુ
 યમ—અર્થ યુક્ત સંભાષણ તારું પુદ્ધિમાં વૃદ્ધિ કરનારું,
 સત્યવાનના જીવિત વિના, કાંઈ-છઞ્છીત વર યાચી—હવે.
 સાવિત્રી—મહારાજ (મહારાત્રિદિશાળીસસરાજને પાકું રાજ્ય પ્રાપ્ત થાય)
 યમ—તથાસ્તુ ! ઉત્તમ વર એ આપ્યાં ભાવે હજ પ્રેમદા પુઠંગ આવે—શાં
 સાવિત્રી—સુપાત્ર જન કરતાં કદી, સુપાત્રોનું સનમાન,
 સાધુ, તો દુરમન તણું, પણ સાંધે કદ્યાણ.
 કૃપાનાથ મમ પ્રાણનાથ શું, રહી વૃત્તી રાચી. (૨) વળું,
 યમ—ક્ષિતજ વચન સુધાસમ તારા, તૃષા તૃષાતુરની હરનારાં,
 સત્યવાનના જીવિત વિના, કાંઈ-છઞ્છીત વર યાચી—હવે.
 સાવિત્રી—મહારાજ ! (મારા પિતાના કુળની વૃદ્ધિ કરનાર મારે
 સો કાઈ થાય.)

યમ—તથાસ્તુ. સાસરીયાકું માન વધાર્યું, પીયરતણું પણ કાજ સુધાર્યું—શાં
 સાવિત્રી—પર દુઃખે દુખીયા બને, દુઃખદ હૃદય વિદ્રામ,
 .....મરસો મારે સંતો, કરવાનું શુભ કામ.

૨૫]

સ્વજન માંહી વિશ્વાસ નવ લાવે, સજ્જન ધર પુછતું સૌ આવે,
કૃપાનાથ મમ પ્રાણનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી. (૨) વળું.
યમ-મધુરાં નવીન વચન સંભળાયા, અતિશય તે મારે મન લાગ્યાં.
સત્યવાનનાં જીવીત વીનાં, કાંઈ-ઈચ્છીત વર યાચી. (૨) હવે.
સાવિત્રી-મહારાજ! (મને મારા સ્વામીથી એરસ સો પુત્ર થાય.)
યમ-તથાસ્તુ! ધટે ના થાવું અતિ, વર લોભી, તજ પુઠ હવે
જ અહીં થોભી, શાં

સાવિત્રી-સ્વધર્મ જાણે સાકુને, જે ચુકે નવ લગાર,
સાંપ્રત ક્રુત બવિષ્યની, ગતિ તણાં આધાર.
સજ્જન કરે ન આશા આવી, બોલ્યું અબોલ્યું ન કરે કદાપી.
કૃપાનાથ મમ પ્રાણનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી. (૨) વળું.
યમ-અમુલ્ય તારાં વચન વિચારી, વાંધે તુજમા ભક્તિ મારી,
ભગવતી છેલ્લું ઉત્તમ અનુપમ, ઈચ્છીત વર યાચી (૨) હવે.
સાવિત્રી-પુત્ર તાજું મુજને દીધું, પ્રજા આપે વરદાન,
જીવત દાન હઈ જીવનને, સત્ય કરે બખવાન.....!!

મુદ્રા પ્રતાપ.

—:≡≡≡:—

જહુ ધીરજના ફળ મીઠાં બેન, ધીરજના ફળ મીઠાં છે;
કહે ઋતુ વિષુ ફળ ક્યાં દીઠાં બેન ઋતુ વિષુ ફળ ક્યાં દીઠાં છે.
તરવર તહાં તરવરની છાયા, કંથ તહાં કામનિની કાયા;
જન જહુ મથન કરીને ચાકે, ઉતાવળે આંખા નવ પાકે.

મન કરીએ ન અજાણાં.....બેન-ધીરજ,

માણતી માંધવ.

—:≡≡≡:—

લ્યો સુંદરી સુમનની માળા, જઈ કહેજો પ્રજામ હમારા,
માળા નહિ પણ વરમાળા, સુંદર વર એ...શરમાળા.
મુખ દર્શનથી મન ચોરી (૨) ચિત્ત હરી ગઈ બાળ ચકોરી,
તમે કિશોર એ નવલ કિશોરી, મટકે મોહ્યાં મટકાળા...લ્યો.

શ્રી ભોળભગત કૃત. —ચાખખો. રાગ ભજન—

મુરખે નાર કુભારજી આણી, એતું ધર કયું ધુળપાણી—ટેક.
 પાંચ મણની લાપસી ભરડી મણની ભુંછ ધાણી;
 ધી'નાં ધાડવા ઢોળી નાખ્યાં, દુધમાં નાખ્યું પાણી—મુરખે.
 વાર પરખે વઢવાઢ કરેને, કલેશ કરે જણી જણી;
 છોકરાંને માથે છણકાં કરેને, ચૂંટીઓ લે તાણી તાણી—મુરખે.
 ખરે ખપારે રસોઇ નીપજવેને રાતે જાતી પાણી;
 છોકરાંને મારી મારી સુવાડે ઓલાવા રાત જણી—મુરખે.
 ટાડું શીળું કંથ આગળ ઝાંસે, ગરે જ્યારે જૂત તાણી;
 સાંજ પડે ઘેર ભટકીને આવી, ઉપર જાતાં રીશાણી—મુરખે.
 પટીયા પાડી આખ આંજ આઠડે, સાસરે પીયર ન સમાણી;
 “ભોળે ભગત” કહે શુર પ્રતાપે; ઉતરેલ નાર શીદ આણી—

પૃથ્વી પુત્ર. —રાગ. કવ્વાલી—

લોકો કહે છે કૃષ્ણ કર્તા, અકર્તા સાક્ષાત છે;
 તો ધ્યાન દઇને સાંભળો. આ અનન્યખીની વાત છે.
 ખાંડીવને બાળ્યું અનુને લંકા હતી સોના તણી
 હનુમાનજીને પૂછડે; ત્યાં આદર્યો ઉત્પાત છે.
 બાળ્યો નકામો કામને, એમાનમાં શ્રી શંકરે,
 દારિદ્ર જગતું બાળવા ના કોઇની તાકાત છે.
 આ કાલસાને ભેદ એ, દારિદ્ર બાળો દેશતું;
 જો કૃષ્ણથી એ ના બાળ્યું તો અનન્યખીની વાત છે.
 અહરપતિ સમ વિદ્વતામાં, વિપ્ર આ સાક્ષાત છે,
 હજારા તણું મુલકું કયું, એ અનન્યખીની વાત છે.

રસીયો રસીલી માંદની નો—

સમેા સાંધી.

તજ સધળી ઉપાધિ, ગયાં—

ઉપવનમાં

ગુપત્યુપ વાતો કરે,

નેન ના ધશારા કરે,

સંગે હસે હરે કરે રંમ—

ધુનમાં—(પછી),

પળમાં રીસાયા છે રસીલા.

માન બૂલી ભામિની—

માનતા મોહન નથી, હાથે પત્રે થઈ માનુની

વેળા રસીલા વહી જશે, પરતાવો પાછળથી ચશે,

માન મોહના માન જશે કાળ કા'ણી રહી જશે.

તું માન ભલે ના માન મને પરવા નહિ,

જીવળન તને નહિ અલગ કરે તનથી,

પ્રીત વચન વીણા રચના રસીયા મન વસીયા મારેજ—

સંસાર નૌકા. — રાગ. ઉસ્તાદી. —

શ્યામ જીલે હીંડાળા કુંજન બનમે! કુંજન બનમે મધુ બનમે.

લતાએ—પુણ્યોકા, જીલેમે કયા જીલાતી હંએ?

પવનકે જોકામે કયેસી સુગંધ આતી હંએ?

ચમનમેં જીકતે શાએં સમા દીખાતી હંએ?

મદન કો ગોદમે લેકર, એહ સખ રમાતી હંએ?

બસ ગઈ સાંવરી સુરત એહ નયનમેં?—શ્યામ૦

સાગર સરીતા.

—:≡:—

કુંવારું રહેવુંજ બાણુંજ સારું બળ્યું પરણવાનું કાકાજી બળ્યું પરણવાનું,
સારો પણી જો નહીં મળે તો જીગ જીગ રડવાનું;
કાકાજી જીગ જીગ રડવાનું.

પ્રેમથી રમાડું તને બહાલી હંમેશાં, ખાલી તું શીદ અકળાય;
ઓ બહાલી ખાલી તું શીદ અકળાય;
બાણીયા દીકરા મુંજો રહે. નહીં તો ફજેતો યાય;
ઓ કાકા તમારું નખખોદ જાય.

મેનાં તું ક્યારે હવે મારી યાય.....નહીં.....તો કુંવારું
સુરદાસ કૃત.

—સજન-રાગ-પદ—

કેવું તે યાશે વહાણું, ઘેલા પ્રાણી કેવું તે વાશે વહાણું—(ટક)
ભાડીને લાવું ને પુત્ર પરણાવું, કાલની વાત ન જાણું-ઘેલા,
બળીરાજ કહે લેકું ઇન્દ્રાણન, યજ્ઞ કીર્તિ નવ્યાણું-ઘેલા.
જગત જીગદીશ ના ઝોળખ્યા, એણે-ક્ષણું એક ન રહેવાણું-ઘેલા.
ઠાયા જીઠી માયારે જીઠી, જીઠું તે ઘર કેરું નાણું-ઘેલા.
“સુરદાસ” કહે તમે હરી ભજી લ્યો, ઝોયિંતું આવશે આણું-ઘેલા.

સત્ય પ્રકાશ

—:≡:—

ખાધ કું તો પરણી તોય કુંવારી;
મને મળ્યો વૃદ્ધ ભરથાર, મારો એજો ગયો અવતાર-ખાધ.
સાસુ સતાવે નણુંદ ડરાવે મહેણું સકુ સંભળાવો.
કળેડલાની કહાણી કહી મને પ્રાણેશશ્ચ સરમાવે-ખાધ.
કુવે તળાવે પાણી જાઉં ત્યાં લોકો પાછળ આવે
“નવી કાકી ક્યાં આલ્યાં” કહીને, પીટ્યા મને ખોડાવે-ખાધ.

મુરદાસ.

—રામ. લજન-પદ—

નાથ કેસે ગજકો પંધ છુડાયો,
 પ્રભુ એહી અચરમ મોહ
 આયો-ના.
 ગજ એરમાહ લડત જલ
 ભીતર,
 લડત લડત ગજ હાર્યો,
 જવભર શું રહી જલ ઉપર,
 તપ હુરી નામ પુકાર્યો-ના.
 સવરીકે બોર મુદામાકે,
 તાંદુલ, રચી રચી ભોગલગાયો,
 દુર્યોધનકો મેવો ત્યાગી,
 બાજી વાદુર ધર પાયો-ના.
 પેઠ પાતાળ કાળી નાગ,
 નાથ્યો રૂપ પરત્વ કરાયો,
 ગીરી ગોવરધન કર પરધારી
 નંદ ઘર લાલ કહાયા-ના.

અગાસુર માર્યો, બગાસુર માર્યો, દાવાનળ પાન કરાયો,
 સ્થંભ ફોડ હિરનાકંશ માર્યો, નરસંગ નામ ધરાયો-ના.
 અજમેલ ગજ ગુનકા તારી, દ્રૌપદીકો ચિર પુરાયો.
 પથપાન કરતા પુતના મારી, કુબ્જાકો રૂપ બનાયો-ના.
 ખોલ કાટડી પ્યાલ લાયો, ગરૂડકો નાહિ બોલાયો,
 છુટા નહિ રાધાજીકો કંગન, એ જલ કહારે ગુમાયો-ના.
 ભેગી જનકા ધ્યાન ધરત હે, ધ્યાન ધરત નહીં આયો,
 “મુરદાસ” પ્રભુ તિહારે મીલનકુ, જશોદાકી ધેન ચરાયો-ના.

નંદ—ખત્રીસી.

—સત્ય-શેત્રંજ—

ગંગાજળ નિરમળ સમુ શુદ્ધ પવિત્રજ સાર,
 તેહું કુળ જે માહરં (તો) પડ પાસા પોખાર.
 હંસ ગયો સરોવર તીરે દીહું અમૃત સાર;
 પીધા વીજ પાછો ફર્યો, (તો) પડ પાસા પોખાર.
 સત્ય ચુકે જે સાધવિ, ધરા ન ઝીતે માર,
 તે શુષ્ક હોય જે મુજ મહી (તો) પડ પાસા પોખાર.
 નાગ મુખે અમૃત ઝરણ ચૈર કને ભંડાર,
 કામી પાસે રહે કામની (તો) પડ પાસા પોખાર.
 મીઠો આંખો સર્વદા, ઉત્તમ કૃણ દેનાર.
 સસ અસત્ય ઠરે નહિ (તો) પડ તો પાસા પોખાર.
 વિમળ કમળ વિશેડીતે, ભ્રમર ગયો તે ઠાર.
 દીહું પથ અડક્યો નહિ (તો) પડ પાસા પોખાર.
 અહલ્યા સિતા દ્રૌપદી સતિ ખરી નીરધાર.
 તેવું ચિત્ત જે માહરં (તો) પડ પાસા પોખાર.
 ભૂખ્યા આગળ જે ધરે, ઉત્તમ ભોજન સાર,
 ખાધા વિષ હો નહિ (તો) પડ પાસા પોખાર.

મહાવેતા કાદમ્બરી

—:≡≡≡:—

અલી જેજે મનાતી ભોળી મેના, ભોળવશે તુજને પોપટ મીહું મીહું મોલી.
 અલી જેજે દેતી તું અંતર ખોલી.....ભોળવશે
 આખી { પ્રેમે પોપટ દાઝ દીલની દીલ મહી સમાવશે,
 રૂ વસંતે માનુનીને મદનરાજ મનાવશે,
 રસ રાજની રસરેલ જ્યાં રગ રગ મહી વ્યાપી જશે,
 જખ મારી મેના માનશે, પથ ખોઈ પાયે ભાગશે—

પુંડલીક

—રાગ-ભજન—

હમણા તો નથી નવરાસ ગુરરાજ અમે ધડપણમાં ગોવીંદ ગાશું
મરણ પછીની વાતો કરો છો મોટી, ત્યારે હમણાં શું પહેરવી લંગોટી;
વાત થાય છે હધારની તે ખોટી, કેમ શ્યામલાલ ? સાચું...યાર...ધડ.
હજી આંધવા છે મારે કંઈક માળા, હજી થાવું છે દશ વીશ મીલવાળા
ધર તાળ કરી કુંકવા દીવાળા-કેમ શ્યામલાલ ?...સાચું...યાર-ધ.
જ્યારે ચાલશે નહીં કાયા હમારી, ત્યારે સંભળીશું કયા આ તમારી,
મળે નારી નહિ તો રહેજે બ્રહ્મચારી-કેમ શ્યામલાલ ?...સાચું-યાર.

છત્ર વિજય

—:≡≡≡:—

અલ્લી નયન બાણ કયાં વાગ્યા ?

મનનાં મુગ્ધ ભાવ કયાં જાગ્યાં ? સાચું બોલ બોલ બોલ.
કોણ રસિકવર મળ્યા પરસ્પર કયાં હૃદયે અનુરાગ્યા ?
કેયનીયાં મદ ધેરા તલસે અધર સુધારસ તરસ્યાં.
વશીકરણ કોણે કીધા-આ, બહાલ કહે કયાં વરસ્યાં ?-સાચું.
લાલ કોણ ને લગતી જ્ઞાતી, હજી હું બાળ કુંવારી,
ચાલામી મુકી દે ચતુરા, જણી કમામ તમારી.

આનંદ લહરી

—:≡≡≡:—

પાધરે પંથે જ ગુમાની ! પાધરે પંથે જ.
સુંદરી સામા જોઈ જલુગરી, આંખના ન કર ઘા;
રસિયાજી ? આવી નાચુક વયમાં અવળા લક્ષણ આ.
હઠીલા ! પધારે પંથે જ, રસિલા ! પાધરે પંથે જ;
વાત કડં જરા છાતીયે ચાંપું, કે ચુંખન આપું-હા.
દંત દંખે એવા અધરામૃતની સાફ ઘસીને નાં;
ઓમાળા ! પાધરે પંથે જ, છમીલા ! પાધરે પંથે જ.